

**ASİ NEHRİ DELTASININ (HATAY) ARKEOLOJİK TURİZM
POTANSİYELİNİN COĞRAFİ AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**
*THE GEOGRAPHICAL EVALUATION OF THE ARCHEOLOGICAL TOURISM
POTENTIAL OF THE ASI RIVER DELTA (HATAY)*

Yrd. Doç. Dr. Emre ÖZŞAHİN

Namık Kemal Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü

Çağlar Kıvanç KAYMAZ

Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü

Özet

Asi Nehri deltasında yapılan sistematik arkeolojik kazı ve araştırmalar sonucunda bazı antik yerleşimlerin varlığı ortaya çıkarılmıştır. Bu mekânlar arkeoloji ve turizm bilimleri arasındaki ilişkiden doğmuş turizm nişlerinden biri olan arkeolojik turizm bakımından oldukça önemlidir. Bu çalışmada Asi Nehri deltasının arkeolojik turizm potansiyeli ile bu potansiyelin coğrafi açıdan değerlendirilmesi amaçlanmış ve sahanın arkeolojik miras olarak değeri tartışılmıştır. Acaba Asi Nehri deltası arkeolojik turizm bakımından elverişli midir? Bu sahada arkeolojik turizm faaliyetleri yapılabilir mi? Sahanın hangi tür özellikleri arkeolojik turizm açısından önemlidir? Arkeolojik turizm potansiyelinin temel unsurları nelerdir? Çalışma gerek literatür destekli bilimsel araştırmalar, gerek çeşitli tematik haritalar ve gerekse sistematik bir şekilde gerçekleştirilen saha çalışmaları sonucunda toplanan veriler ışığında şekillendirilmiştir. Ayrıca elde edilen veriler SWOT analiziyle değerlendirilmiştir. Çalışma sonunda Asi Nehri deltasının arkeolojik turizm bakımından elverişli olduğu anlaşılmıştır. Günümüzde yörede daha çok doğa ve kültür turizmine yönelik gerçekleştirilen uygulamalar resmi çerçevede arkeolojik turizm faaliyetlerine yönlendirilebilir ve böylece turizmin çeşitlendirilmesi sağlanabilir. Asi Nehri deltasının arkeolojik turizm potansiyelinin temel unsurlarından çekicilikler ile erişim faaliyetleri yeterli düzeyde olmasına rağmen, konaklama hizmetleri tam anlamıyla istenilen düzeyde gelişmemiştir. Sahadaki arkeolojik kalıntıların tür ve nitelik bakımından farklılık göstermesi çekicilikleri, kara ve hava olmak üzere gelişmiş ulaşım sistemlerinin mevcudiyeti ise erişimi meydana getirmektedir. Diğer yandan arkeolojik turizm bakımından kullanıma sunulabilecek mekânların var olmamasına karşın, yakın gelecekte bu türden geleneksel ve otantik konaklama mekânlarının oluşturulabilecek olması da konaklama unsurunun durumunu yansıtmaktadır. Bütün bu bulgulara dayanılarak öncelikle delta alanı ve yakın çevresi, daha sonra ise Hatay ilinin geneli olmak üzere arkeolojik turizm konusunda detaylı araştırmalar yapılmalıdır. Ayrıca ilgili turizmin geliştirilmesine yönelik olarak planlama çalışmalarına da önem verilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Arkeoloji, Turizm, Arkeolojik Turizm, Asi Nehri Deltası, Hatay

Abstract

Systematic archeological excavations and studies conducted in the Asi River delta have revealed the existence of some ancient settlements. These places are quite important in terms of archeological tourism, which is a tourism niche emerging as a result of the relationship between archeology and tourism sciences. This study aims to evaluate the archeological tourism potential of the Asi River delta from a geographical perspective and discuss the value of this area as an archeological heritage. Is the Asi River delta suitable for archeological tourism? Are archeological tourism activities possible in this area? What features of this area are important for archeological tourism? Which key elements of archeological tourism potential exist in this area? The present study was based on the data collected from the scientific research in the literature, various thematic maps, and systematic field surveys. In addition, the obtained data were evaluated through SWOT analysis. It was concluded that the Asi River delta is suitable for archeological tourism. Nature tourism and cultural tourism practices in the area may be modified to involve archeological tourism within an official framework. In this way, diversity may be introduced to tourism. Although the Asi River delta has adequate attractions and transportation facilities, which are among the key elements of archeological tourism potential, accommodation services are not sufficient there. The diversity of the archeological remains in the area in terms of type and quality constitutes the attractions of the area while the availability of developed transportation systems including land and air transportation refers to sufficient access to the area. As to accommodation, though there are not spaces that can be put into use within the scope of archeological tourism, traditional and authentic accommodation facilities of this sort can be created in the near future. In consideration of all these findings, detailed research should be conducted on archeological tourism firstly in this delta area and its close vicinity and then throughout Hatay Province. Furthermore, importance should be attached to planning activities to improve archeological tourism.

Key Words: Archeology, Tourism, Archeological Tourism, The Asi River Delta, Hatay

1. GİRİŞ

İnsanlık tarihinin temeline inerek, kültür gelişiminin bilinmeyen dönemlerini, o dönemlerden kalan çeşitli insan eserleri çerçevesinde yorumlayarak, dolaylı yoldan aydınlatmaya çalışan bir bilim olarak tanımlanan arkeoloji bilimi kapsamında yapılan araştırmalar yaklaşık son yarım yüzyıllık dönemde belirgin bir artış göstermiştir. Böylece arkeolojik araştırmaların yöntem ve niteliğinde önemli gelişmeler yaşanmıştır (Kayan, 2002: 64-65). Bu tür gelişmelerden birisi de arkeoloji ve turizm ilişkisinden ortaya çıkan arkeolojik turizmdir. Arkeolojik mekânlara gerçekleştirilen seyahatleri kapsayan, arkeolojik kalıntıları koruma bilincini geliştiren ve ekonomik kazanç sağlayan bir turizm tipi şeklinde izah edilen arkeolojik turizm, yazının başlangıcından itibaren olan dönemi kapsamaktadır. Türkiye şartlarında ise bu tarih, M.Ö. 19. yüzyıldan M.S. 12. yüzyıla kadar olan çok geniş bir zaman sürecini içerisine alır (Doğaner, 2013: 69).

Arkeoloji ve turizm potansiyeli açısından en zengin ülkelerden birisi olan Türkiye’de, insanlık tarihi açısından önem arz eden birçok değişik mekân bulunmaktadır (Gezgin, 2004: 202). Ancak ne yazık ki bu tür arkeolojik sahalarda turizm kapsamında yapılan etkinlikler oldukça sınırlıdır. Zira Türkiye’de arkeolojik turizm, kültür turizmi başlığı altında gerçekleştirilmektedir (Doğaner, 2013: 76). Bu durumun Türkiye’de arkeoloji ve turizm bilimleri arasındaki mesafeden kaynaklandığı bildirilmiş ve özellikle de Klasik Arkeoloji çalışmalarında hâkim olan pozitivist anlayışın arkeolojik çalışmaların çok yönlü olmasının önünde bir engel gibi durmakta olduğunun altı çizilmiştir (Gezgin, 2004: 196-197).

Türkiye’de arkeoloji ve turizm arasındaki ilişkinin potansiyel olarak çok yoğun olduğu sahalardan birisi de Asi Nehri deltasıdır. Burada yapılan sistematik arkeolojik kazı ve araştırmalar sonucunda başta Seleukeia Pieria olmak üzere bazı antik yerleşimlerinin varlığı ortaya çıkarılmıştır (Pamir, 2009: 260). Bu çalışmada da Asi Nehri deltasının arkeolojik turizm potansiyeli açıklanmış ve arkeolojik miras olarak değeri tartışılmıştır. Zira Asi Nehri deltasına gelen turistlerin deniz ve güneşten yararlanmasının yanında aynı zamanda birer açık hava müzesi durumunda olan tarihi eserleri de görmek için geldikleri bildirilmiştir (Köksal, 1994: 75).

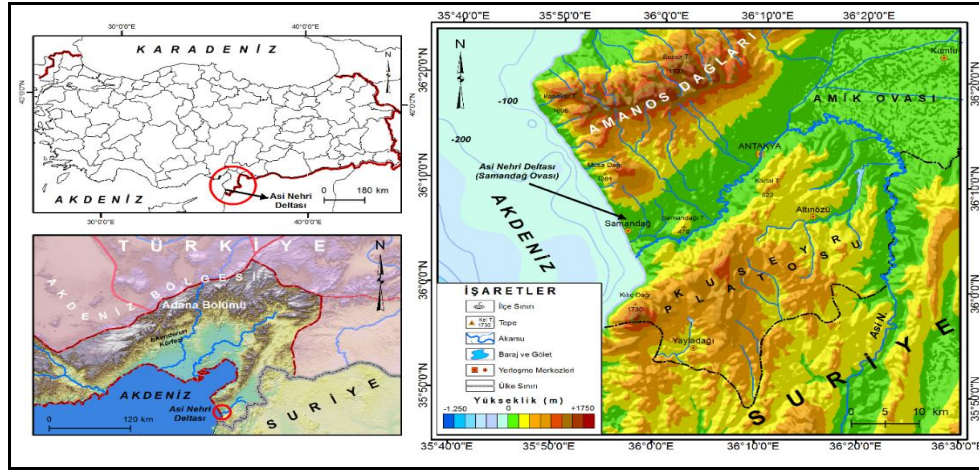
Çalışma amacı kapsamında; “Asi Nehri deltası arkeolojik turizm bakımından elverişli midir? Bu sahada arkeolojik turizm faaliyetleri yapılabilir mi? Sahanın hangi tür özellikleri arkeolojik turizm açısından önemlidir? Arkeolojik turizm potansiyelinin temel unsurları nelerdir?” şeklindeki araştırma sorularına yanıtlar aranmıştır. Çalışmanın önemi, arkeolojik turizm kapsamında yapılan öncü bir çalışma olmasından kaynaklanmaktadır. Bilhassa bu yayın, Türkiye için ekonomik büyüme ve kalkınmanın anahtar sektörlerinden biri olarak değerlendirilen turizm alanındaki tanıtım ve planlamalar için önem taşımaktadır. Ayrıca elde edilen bulgular ve sonuçlar, konu hakkında çalışacak bilim insanlarına bir kaynak vazifesi görebilir.

2. MATERYAL VE METOT

Çalışmanın ofis aşamasına ilgili literatürün gözden geçirilmesiyle başlanmıştır. Temel materyal olarak 1/25.000 ölçekli Türkiye Topografya Haritalarının ilgili paftaları kullanılmıştır. Bunun yanında literatürdeki bazı haritalardan istifade edilerek çalışmanın eksik tematik haritaları tamamlanmıştır. Haritalama aşamasında ArcGIS/ArcMap 10.3 paket programı destekli olarak CBS (Coğrafi Bilgi Sistemleri) tekniklerinden yararlanılmıştır. Çalışmanın arazi etütleri safhasında çeşitli dönemlerde inceleme alanına intikal edilerek gözlemlerde bulunulmuş ve fotoğraf çekimleri yapılmıştır. Ayrıca bu esnada gerek turistlerle gerekse yerli halkla mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Bu mülakatlarda Akkiprik (2011) ve Yıldız (2014) tarafından yapılmış anket sorularına paralel sorular sorulmuş ve benzer cevaplar alınmıştır. Böylece ilgili anket sonuçlarının tutarlılığı da kontrol edilmiştir. Bu nedenle tekrar bir anket yapılmamış ve ilgili anketlerin sonuçları görüşmelerden elde edilen verilerle birleştirilmiştir. Son aşamada ise farklı yöntemlerle elde edilen bütün bulgular büro çalışmaları kapsamında metin ve haritalara aktarılmıştır, araştırma soruları çerçevesinde yorumlanmıştır. Ayrıca sahanın turizm potansiyelinin doğru bir şekilde değerlendirilmesi için SWOT analizi yapılmıştır. Çalışma sonunda elde edilen bulgular literatür verileriyle karşılaştırılmıştır.

3. İNCELEME ALANIN KONUMU VE GENEL ÖZELLİKLERİ

İnceleme alanı, Doğu Akdeniz havzasında yer almakta olup, Akdeniz Bölgesinin Adana Bölümünde Hatay ili sınırları içerisinde bulunan Asi Nehri deltasıdır (Şekil 1). Delta alanı kuzeyden Amanos Dağları’nın en güneyini oluşturan Musa Dağı (1281 m), doğudan Saman Dağı (479 m) ve Ziyaret Dağı (1234,5 m), güneyden Kılıç Dağı (1730 m) ve batısından da Akdeniz ile çevrelenmiştir (Şekil 1). Yüzölçümü yaklaşık 30 km² olan deltanın kıyı çizgisi 15 km, genişliği ise doğu-batı yönünde kuş uçuşu 5.69 km’dir.

Şekil 1. İnceleme alanının konumu

Delta alanı, jeolojik olarak Üst Kretase ofiyolitleri ve Miyosen formasyonları ile sınırlandırılmıştır. En genç birimler ise Kuvaterner'e ait alüvyonlar, yamaç döküntüleri ve birikinti konileridir. Avrasya, Arabistan ve Afrika levhalarının kavşağında yer alan delta alanında ilgili levhaların hareketleri neticesinde birçok fay hattı oluşmuştur (Özşahin, 2013: 926).

Asi Nehri deltasının bugünkü kıyı kuşağının oluşumunda flüvyal ve denizel süreçlerin yanında Miyosen sonlarından başlayıp günümüze kadar süren tektonik hareketlerinde büyük rolü olmuştur. Miyosen sonlarında oluşumuna başlayan bu delta, Pliyosen 'de günümüze benzer bir şekil almıştır. Bu süreçte güneydoğuya doğru yükselen temel arazi üzerindeki fayların ve Pliyosen sonu-Kuvaterner başında gerçekleşen tektonik hareketlerin de önemli derecede büyük bir rolü olmuştur (Erol, 1963: 17; Kuşçu ve Tonbul, 2005: 593; Kuşçu, 2008: 3).

Delta alanı ve çevresi jeomorfolojik olarak Musa Dağı (1281 m), Saman Dağı (479 m), Ziyaret Dağı (1234,5 m) ve Kılıç Dağı (1730 m) gibi dağlık kütlelerle çevrili iken, Kuseyr Platosu ile de kuzeydoğu-güneybatı yönünden kuşatılmıştır. Asi Nehri deltası çevresine göre jeomorfolojik açıdan yükselti seviyesinin en alçak olduğu kesimdir. Bu alanda ortalama yükselti 10 m'dir. Asi Nehri tipik bir delta görüntüsünden uzaktır. Bunun iki nedeni vardır. Birincisi; deltanın faylanmalar sonucunda oluşan tektonik depresyon alanında gelişim göstermesidir. Asi Nehri ve delta çevresindeki küçük akarsular, taşıdıkları sedimentlerle önce bu depresyon alanını doldurdukları için delta deniz tarafına doğru fazla gelişmemiştir (Korkmaz vd., 2012: 469). İkincisi ise delta oluşumuna neden olan kıyı akıntıları ve dalgalar gibi ikinci derece faktörler ile akarsu gibi birinci derece faktörün etkisinin eşit olmasından kaynaklanmaktadır.

Asi Nehri deltasında karakteristik Akdeniz iklimi egemendir. Sahanın yıllık sıcaklık ortalaması 19.0 °C dir (Çizelge 1). En sıcak ay 27.1 °C ile ağustos, en soğuk ay ise 9.9 °C ile ocak'tır. Yıllık ortalama toplam yağış miktarı da 895.0 mm'dir (Çizelge 1). En yağışlı mevsim 394.7 mm'yle kış, en az yağışlı mevsim ise 29.1 mm'yle yaz mevsimidir.

Hidrografik açıdan Asi Nehrinin alt akaçlama havzasında yer alan delta alanında, genç oluşumlu Entisol türünde topraklar bulunur. Verimli özellik gösteren bu topraklarda yapılan sulu tarıma bağlı olarak sebzeçilik, maydonoz üretimi, bağ-bahçe tarımı (zeytin, narenciye, erik) ve seracılık gibi faaliyetler yoğun bir şekilde gerçekleştirilmektedir (Kuşçu ve Tunçel, 2009: 45).

Yerleşme tarihinin M. Ö. 300 yıllarında başladığı bu sahada Antik çağdan günümüze kadar birçok medeniyet hüküm sürmüştür. Ancak sahayı değerli kılan Seleukeia Pieria antik kenti ve Titus Tünelinin mevcudiyetidir. Kıyı planlaması açısından tarihsel bir başarı öyküsü

olarak değerlendirilen (Kırval ve Süner, 2012: 167) bu arkeolojik yapılar tarihteki ihtişamını günümüzde turizm sayesinde hatırlanarak sürdürmektedir.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Herhangi bir sahanın turizm potansiyelinin ölçülebilmesinde gerekli olan analiz ve teşhis aşamasının tamamlanması için mevcut durumun ortaya konması gerekmektedir (Soykan, 2003: 21; 2004: 34). Zira literatürde turizm potansiyelinin daha sağlıklı bir şekilde değerlendirilebilmesi için klasik 2T+1D Modeli (tanıma-tanıtma ve değerlendirme) yaklaşımının kullanılması önerilmiş ve mutlaka uygulanması gerektiğine kanaat getirilmiştir. Buna mukabil tanımadan tanıtma, tanıtmadan da karar mekanizmasını değerlendirme yoluna gidilmesinin düşünülemez olduğunu açıklanmıştır (Doğanay, 1994: 78). Bu bakımdan aşağıda öncelikle inceleme alanında turizmi potansiyelinin temel unsurlarına değinilmiş ve daha sonra turizm potansiyeli irdelenmiştir. Son olarak da sahadaki turizm potansiyelinin değerlendirmesi yapılmıştır.

4. 1. Arkeolojik Turizm Potansiyelinin Temel Unsurları

Bilindiği gibi turizm arzının bazı temel kaynakları vardır. Turizmin temel unsurları veya arz kaynakları olarak bilinen bu etmenler; çekicilikler (doğal ve kültürel varlıklar), erişim (ulaşım durumu) ve konaklama (altyapı) olmak üzere üçe ayrılır (McIntosh vd., 1995: 269; Kozak ve Rimmington, 1998: 184). Bunlara turizmin “üç A’sı” da denilir. Çekicilikler, destinasyonun üstyapısını oluşturan faktörler iken, erişim ve konaklama ise turizm altyapısı kapsamında tutulur (Bahar, 2008: 70). Bu üç unsurun yeterli olması ve organizasyon bütünlüğü, turizmde gelişmenin temel yapı taşları olarak tabir edilmiştir (Özgüç, 2007: 44).

Turizmin temel unsurlarından ilki, çekiciliklerdir. Aslında bu unsur, turizmin yer seçiminde rol oynayan coğrafi kaynaklar olup, turistin bir alanı ziyaret etme isteğini doğurur (Özgüç, 2007: 44). Bu nedenle çekiciliğin uzun dönemler için rekabet edilebilir ve sürdürülebilir avantajlar haline dönüştürülmesinde fayda vardır (Lee, 2001: 317; Çakıcı vd., 2010: 151). Ancak turizmin gelişebilmesi ve ekonomik anlamda gelir elde edilebilmesi için doğal koşullar, iklim ve ulaşım olanaklarının, sosyo-kültürel yapının turizmi desteklemesi gerektiği de unutulmamalıdır (Emekli, 2006: 326).

İnceleme alanında arkeolojik turizm bakımından çekicilikleri doğal ve kültürel varlıklar meydana getirmektedir (Tablo 1). Bu varlıklar bütün yönleriyle başka hiçbir destinasyonda bulunmayacağı için turizm rekabet gücü açısından çok büyük bir avantajdır (Bahar ve Kozak, 2005: 131; Bahar, 2008: 70). Bu açıdan bakıldığında, sahanın sadece Hatay ve Türkiye’de değil aynı zamanda Dünya genelindeki diğer bölgelerle de kıyaslandığında çok gözde önceliklere sahip olduğu görülmektedir. İnceleme alanındaki arkeolojik kalıntıların tür ve nitelik bakımından farklılık gösteren çekicilikler yaratması arkeolojik turizm potansiyelinin oluşmasında belirleyici bir rol üstlenmiştir. Bunun yanında Asi Nehri deltasında yapılan veya yapılabilecek olan çok çeşitli alternatif turizm faaliyetlerinin gerçekleştirilmesine müsait ortam koşullarının bulunması (Kaymaz ve Özşahin, 2013: 175) ilgili turizm faaliyetlerini destekleyecek ve tamamlayacak diğer özelliklerdir. Zira turizmde ürün çeşitlendirmesi yapabilmek, rekabet gücü elde edebilmek içinde çok önemli bir faktör durumundadır (Bahar ve Kozak, 2005: 143-145). Nitekim Hatay ili Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Turizm Stratejisi’nde (2023) inceleme alanı ve yakın çevresini içine alan Samandağ yerleşmesi Öneri Turizm Kenti (Samandağ) ilan edilmiştir (OSİBDKMPGM, 2013: 67).

Tablo 1. İnceleme alanı ve yakın çevresinin başlıca turistik çekicilikler

Doğal Çekicilikler	Kültürel Çekicilikler
Jeolojik yapı: Çeşitli zamana ait litolojik istifler ve fay izleri Jeomorfolojik özellikler: Asi Nehri deltası, Ziriye boğazı, Asi Nehri menderesleri, Eski kıyı izleri, Doğal mağaralar, Kıyı yerçekimleri (Plaj, kumul vb.) İklim özellikleri: Mutedil iklim karakteri Hidrografi özellikleri: Asi Nehri ve Akdeniz Biyocoğrafya özellikleri: Endemik bitki (Endemik bitki oranı: Musa Dağı % 10.5 ve Kızıldağ % 9.79) ve hayvan türleri (Caretta caretta kaplumbağası vd.)	Geleneksel mimari: Tarihi evler, arastalar, loncalar ve sokaklar Tarihi doku: Tarihi camiler, kiliseler, türbeler, tarihi çeşmeler, hamamlar, köprüler, hanlar Yerel mutfak: Yöresel yemekler El sanatları: Dokumacılık, ayakkabıcılık, ney yapımı vb. İktisadi yapı: Tarımsal faaliyetler (fidan yetiştiriciliği, seracılık ve organik tarım), ormancılık (defne işletmeciliği), Tarıma bağlı sanayi etkinlikleri (Zeytin ve tütün)

Turizmin temel unsurlarından ikincisi olan erişim, turizmde ziyaretin gerçekleştirilebilmesini sağlayan ulaşım ve iletişim hizmetleri olarak bilinir (Özgüç, 2007: 89). Nitekim bir yörede ne kadar çok turistik çekicilik bulunursa bulunsun ulaşım kolay sağlanamıyorsa, turizm çok fazla gelişim göstermez (Emekli, 2006: 327). İnceleme alanında turizm bakımından erişim imkânları oldukça gelişmiştir. Nitekim Samandağ ilçesinde 1 adet turizm seyahat acentesi hizmet vermektedir (Akkiprik, 2011: 143). Bunun yanında sahanın Suriye sınırına yakın olması diğer Ortadoğu ülkelerinden, Balkanlar ve Avrupa'ya uzanan güzergâhta transit geçiş noktası niteliğine kavuşmasına ortam hazırlamıştır. İlgili nedenle Ortadoğu'dan gelen turist sayısı oldukça dikkat çekicidir. Özellikle Orta Doğu ülkelerinden gelen turistlerin büyük çoğunluğunu Suriyelilerin oluşturduğu ve temel olarak alışveriş için geldikleri bildirilmiştir (Oskay, 2012: 196). Gerçekten de ilin Ortadoğu'ya açılan sınır kapısı olan Cilvegözü sınır kapısından her geçen yıl daha fazla yabancı turist giriş yapmaktadır (Tablo 1). Ayrıca gelen turistlerin büyük bir bölümü genel olarak en fazla karayolunu tercih etmektedir. Günümüzde Hatay'da en gelişmiş ulaşım sistemi karayolu ulaşımıdır. Bu nedenle il genelinde herhangi bir ulaşım güçlüğü yaşanmamaktadır (Korkmaz vd., 2011: 36). Buna mukabil Hatay Havaalanının gün geçtikçe artan potansiyeli erişim imkânlarına büyük destek sağlamaktadır. Ulaşım koşulları gerek karayolu gerekse havayolunu kullanarak bu yöreye gelen turistler için oldukça cezbedici bir durumdur.

Tablo 1: Hatay iline ulaşım yollarına göre giriş yapan yabancı turist sayıları

Ulaşım Yeri	Ulaşım Yolu	2008	2009	2010	2011	2012
Hatay	Tümü	329897	391393	654039	493998	351435
Merkez	Havayolu	-	-	12589	13179	14236
Cilvegözü	Karayolu	264113	313521	508214	390567	273460
Yayladağı	Karayolu	64784	75832	132133	88927	61588
İskenderun	Denizyolu	1000	2040	1103	1325	2151

Kaynak: TÜİK, 2012

Turizmin temel unsurlarından sonuncusu da konaklamadır. Turizmin yapılabilmesi için zaruri olduğu bildirilen bu unsur (Somuncu, 1994: 169), turistin gidilen yerde ağırlanmasını sağlar (Özgüç, 2007: 102). Bu bağlamda yapılacak konaklama tesisleri uygun koşullarda münasip alanlara yapılmalıdır. Zira bir yere gelen turist oradaki tesis için değil, öncelikle o

yerin çeşitli güzelliklerine ya da çekiciliklerine gelmektedir (Özgen, 2010: 1410). Bu yönden değerlendirildiğinde hâlihazırda inceleme alanı ve çevresinde kullanıma sunulabilecek bazı mekânlar bulunmaktadır. Belediye belgeli toplam 55 yataklı 2 otelin bulunduğu inceleme alanı ve yakın çevresinde 90 yataklı 4 motel ile Çevlik tatil köyünde çeşitli türden pansiyonlar (8 adet) ve kafe-bar türünde konaklama ve eğlence mekânları mevcuttur. Ayrıca deniz turizmi amacı güden (3-S) yazlık olarak kullanılan siteler de önemli bir konaklama potansiyeline sahiptir.

Tablo 2. İnceleme alanı ve yakın çevresinde yer alan turistik mekânlar

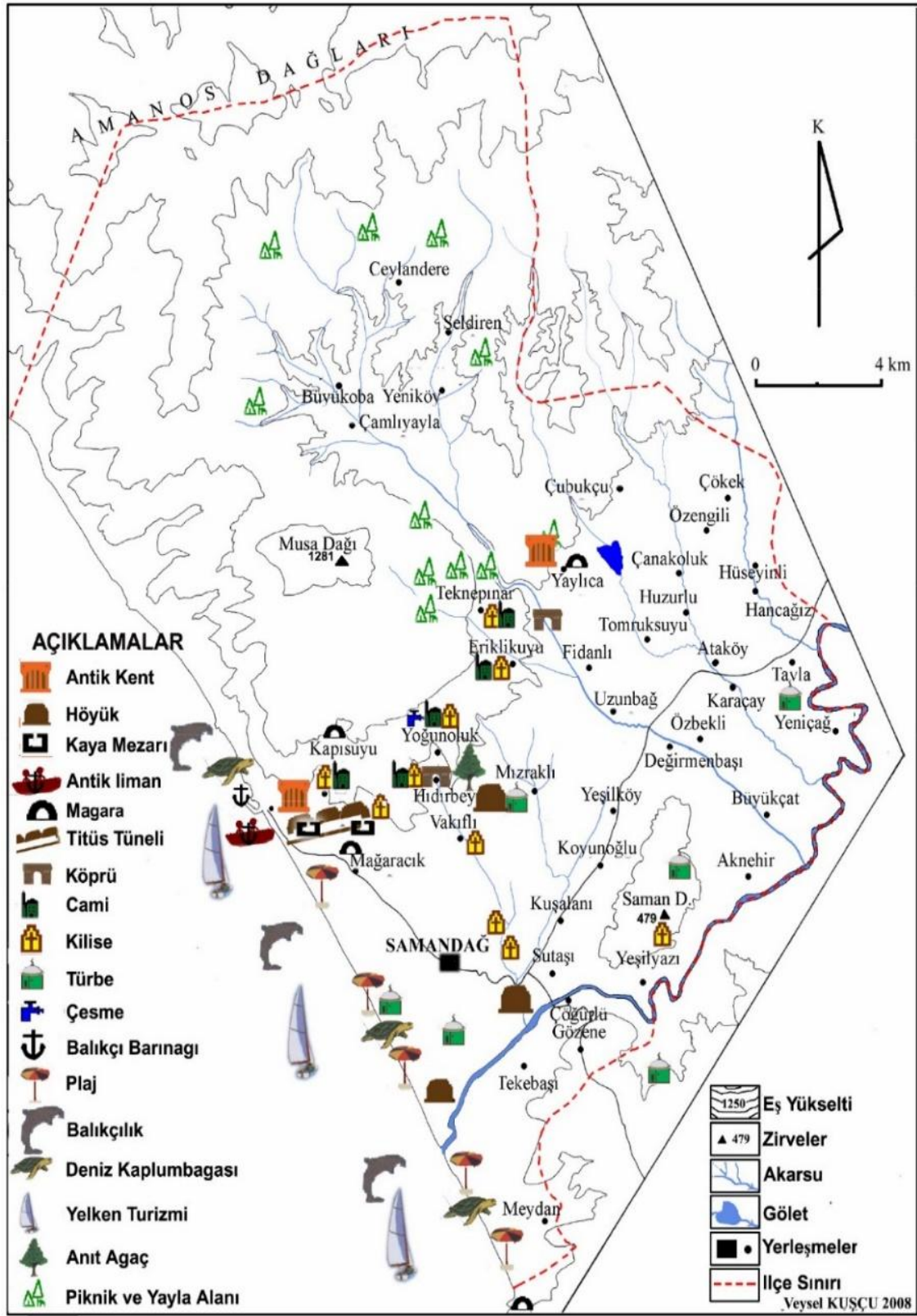
OTEL	Onbaşılar Turistik Tesisleri Manolya Otel, Truva Life Otel, Anadolu Place Otel, Riva Otel, Bağdat Otel, Beyaz Muhteşem Apart Otel
MOTEL	Yılmaz Tesisleri, Dervişan I, Dervişan II, Berikan Turistik Tesisleri
PANSİYON	Derya Pansiyon, Sultan Pansiyon, Çekova Pansiyon, Mehmet Pansiyon
CAFE-BAR	Uğur Turistik Tesisleri, Mobidik Turistik Tesisleri, Muhabbet Turistik Tesisleri, Seyran Turistik Tesisleri, Deniz Cafe Turistik Tesisleri, Tuncay Turistik Tesisleri, Kardelen Turistik Tesisleri

Kaynak: Samandağ Belediyesi, 2014

4. 2. Arkeolojik Turizm Potansiyeli ve Temel Sorunlar

İnceleme alanı ve yakın çevresi, gerek arkeolojik gerekse coğrafi özellikleri bakımından dikkate şayan bir turizm potansiyeli barındırmaktadır. Ancak uzun zaman boyunca bu saha turizm kapsamında yeterince değerlendirilmediği için atıl durumda kalmıştır. Bu nedenle Bakanlar Kurulunun 17.09.1993 tarih ve 93/4833 sayılı kararı ile inceleme alanının da içinde bulunduğu Meydan (Samandağ)-Konacık (Arsuz) yerleşim alanları arasındaki saha turizm bölgesi olarak ilan edilmiştir (Akkiprik, 2011: 137). Diğer yandan Dünya genelinde yoğun ilgi gören kültür ve tarihi özellikleri ile ön plana çıkan sahalar en çok turist çeken yerler olma özelliği taşımaktadır. Bu nedenle Hatay ili ve özellikle de inceleme alanı çeşitli turizm değerleri yönüyle dikkat çekmektedir. Aslında inceleme alanındaki arkeolojik turizm potansiyelinin oluşmasında rol oynayan temel unsurlar, öncelikle tarihi ve antik kalıntılar ve daha sonra ise doğal çevrenin çekicilikleridir.

Asi Nehri deltasında arkeolojik turizm bakımından en dikkat çekici unsur, Samandağ'ın 5 km kuzeyinde Musa Dağı'nın denize hâkim yamaçlarında M.Ö. 300'de Seleucos I. Nicator tarafından kurulan Seleukeia Pieria antik kentidir (Pamir, 2001: 65; 2006: 113). Fiziksel çevrenin elverişliliği (su kaynakları, tarımsal zenginlikleri), savunma ihtiyacı ve jeopolitik konumu göz önünde tutularak seçilen bir alandaki uygulamalar sonucunda planlanmış olan bu şehir (Pamir, 2009: 273), yakın çevredeki turistik mekânların belki de en önemlisidir. Şehir sınırları içerisinde sur duvarlarına ait kalıntılar, evler ve kaya mezarları gibi eski arkeolojik kalıntılar da bulunur. Bir liman kenti olan Seleukeia Pieria dış duvarları halen mevcut olan antik bir iç limana sahiptir. Kapısıyü dere tarafından taşınan sedimentlerle bu limanın doldurulmasını önlemek için Titus tüneli inşa edilmiştir (Pamir 2006: 115). Arkeolojik turizm bakımından büyük öneme haiz olan bu tünelin 130 m'lik kısmı kapalı, geri kalan kısmı ise açık olmak üzere toplam uzunluğu 1380 m'dir (Kuşçu, 2008: 283). Diğer yandan inceleme alanının bulunduğu coğrafi çevrede Sabuniye (Sutaşı), Al Mina (Deniz mahallesi), Dor mabedi, St. Simeon Stilite Manastırı, Hızır Ziyaretleri, Vakıflı-Hıdırbey-Meydan yerleşmeleri, Kiliseler gibi tarihi ve kültürel, Asi Nehri deltası, Samandağ sahili, Musa Dağı, Hz. Musa Ağacı, Üç Ağızlı mağara ve Kara mağara gibi doğal turizm öğeleri de bulunmaktadır (Şekil 2; Foto 1).

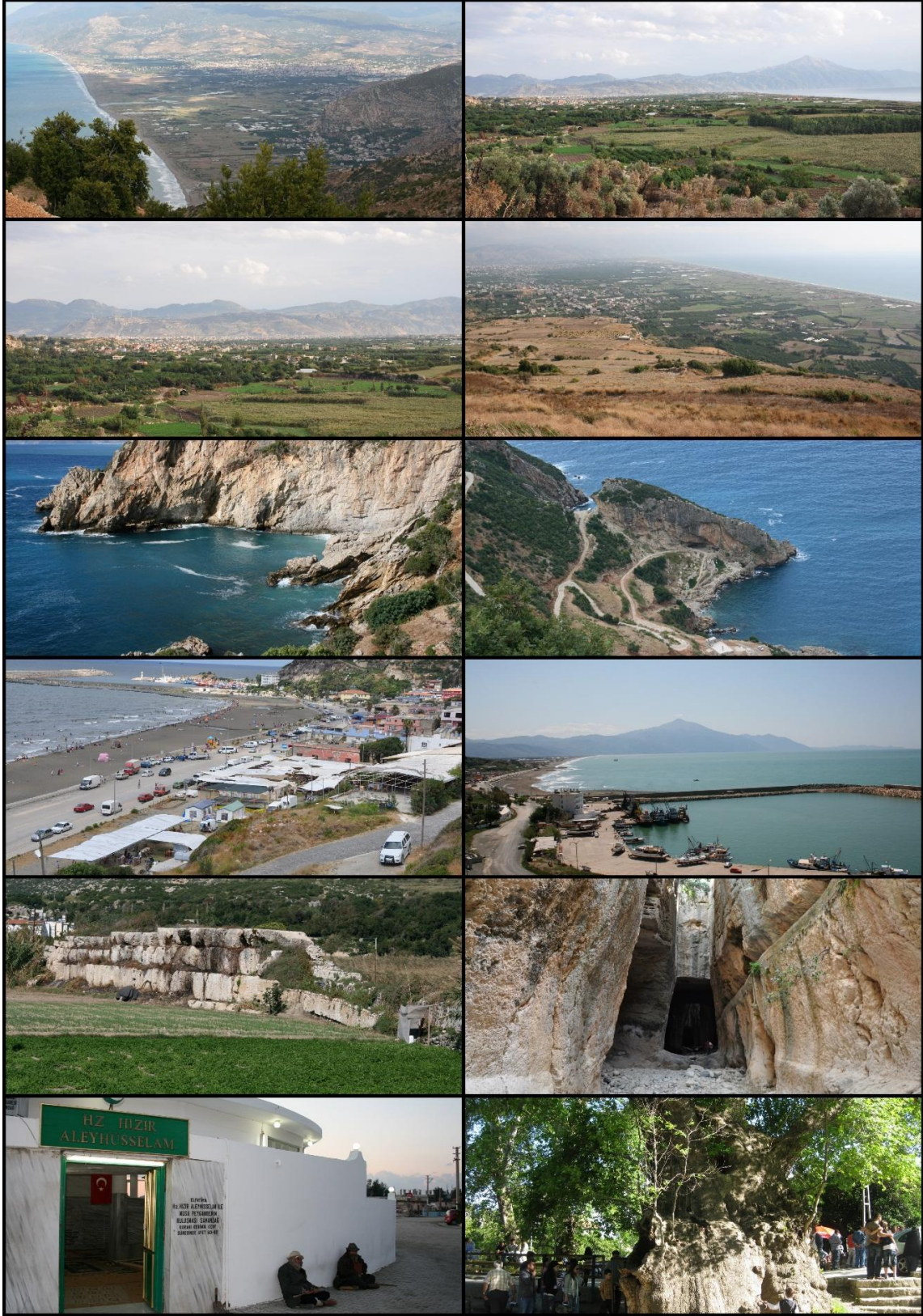

Foto 1. İnceleme alanındaki turizm değerleri

Bu turizm değerlerine bağlı olarak sahaya yerli ve yabancı olmak üzere önemli bir turist akımı yaşanmaktadır. Yerli turistlerin büyük bir bölümünü çevre illerden (Adana, Osmaniye vb.) ve büyük şehirlerden (İstanbul, Ankara, Bursa, İzmir, İstanbul) gelenler, yabancı turistleri ise Almanya, ABD, İngiltere, Fransa, Kanada, Kore, Avusturya vb. ülkelere gelen ziyaretçiler oluşturmaktadır. Bu turist akımı antik kent girişinde Hatay Müze Müdürlüğü'nce görevlendirilen memur tarafından kayıt altına alınmaktadır. Kayıtlar sabah 08.00'den akşam 17.00'e kadar sürmektedir. İlgili kayıtlara göre inceleme alanı 2002-2014 yılları arasını kapsayan 10 yıllık zaman diliminde 76405 yerli, 24927 yabancı olmak üzere toplamda 101306 kişi tarafından ziyaret edilmiştir (Tablo 1). Nitekim saha görevlisi, çevredeki işletme sahipleri ve halk ile yapılan mülakatlarda, inceleme alanını ziyaret edenlerden özellikle çevre illerden ve yerel halk içerisinde gelenlerin ilk defa gelmedikleri, daha önceden de birkaç defa ziyaret ettikleri belirtilmiştir. Zira bu yöre rekreasyonel yönü ile hafta sonları piknik yapmak ve denize girmek için gelenlerin genel itibarıyla ziyaret ettikleri bir yerdir. Ziyaretçi sayısının her geçen yıl arttığı inceleme alanında turistlerden 2013 yılında 29.458,00 TL, 2014 yılının ilk sekiz ayında ise 76.409,00 TL gelir elde edilmiştir. Toplamda 105.867,00 TL olan bu kazanç 2005-2010 yılları arasını kapsayan 5 yıllık zaman diliminde toplanan paranın yarısından fazladır (Tablo 2). Şunu belirtmekte fayda vardır ki, 2010 yılında Kuzey Afrika ve Ortadoğu'da başlayan Arap Baharı ve 2011 yılında Suriye'de başlayan iç savaş gibi olumsuz durumlar, Türkiye sınırını tehdit etmekle birlikte turizmin yörede gerilemesine de yol açmıştır. Bu durum turist sayısını ve turizm gelirlerini negatif doğrultuda etkilemiştir.

Tablo 1. İnceleme alanını son 10 yılda (2002-2014) ziyaret eden turist sayıları ve elde edilen gelir

Yıl	Yerli	Yabancı	Toplam	Gelir
2002	2521	519	3040	-
2003	22626	1111	23737	-
2004	2004	2007	4008	-
2005	2005	2008	4010	17.667,00
2006	2006	2009	4012	20.002,00
2007	2007	2010	4014	21.300,00
2008	2008	2011	4016	30.144,00
2009	2009	2012	4018	60.350,00
2010	2010	2013	4020	52.047,00
2011	2011	2014	4022	-
2012	2012	2015	4024	-
2013	2013	2016	4026	29.458,00
2014	31173	3186	34359	76.409,00
Toplam	76405	24927	101306	

Kaynak: İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2014

Tablo 2. İnceleme alanında aylara göre (2002-2013) turist sayısında meydana gelen değişim

Yıl	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Toplam
2002	-	-	-	-	-	-	-	-	126	2412	119	383	3040
2003	208	268	783	2040	7141	4269	2433	2443	1581	1433	727	411	23737
2004	113	304	1043	3197	6260	4074	2073	2566	1485	1295	765	211	23386
2005	800	467	1180	4418	6613	5438	3115	715	492	1691	1391	1153	27473
2006	1177	709	1285	3801	7777	5424	2748	2256	2270	1852	647	772	30718
2007	1232	1125	1844	4661	2543	1432	138	216	410	3688	1257	1339	19885
2008	524	1049	2283	3496	6394	4453	124	189	422	273	325	144	19676
2009	162	31	216	1540	3472	1062	276	194	435	954	329	96	8767
2010	116	118	166	885	3079	1028	485	40	577	1205	646	167	8512
2011	268	132	422	2007	4062	2856	324	62	604	1531	316	114	12698
2012	234	33	407	1480	4982	2186	1334	618	928	332	170	-	12704
2013	18	10	258	1134	1458	592	-	-	-	-	-	-	3470
Toplam	4852	4246	9887	28659	53781	32814	13050	9299	9330	16666	6692	4790	

Kaynak: İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2014

İnceleme alanında turist sayısında yıllara göre yaşanan değişimin yanında aylara göre de ciddi farklılıklar görülmektedir. Bu bağlamda 2002-2013 yılları arasında inceleme alanını ziyaret eden turistler, sadece 2002 ve 2007 yılları hariç genellikle mayıs ayında gelmiştir. Zira inceleme alanını ziyaret eden yerli ve yabancı turistlerin en çok ilkbaharın sonları ile sonbaharın ortalarında (mayıs ve ekim ayları) ziyaretlerini gerçekleştirdikleri gözlem ve mülakat sonuçlarıyla da teyit edilmiştir. Bunun yanı sıra bölgede yaz mevsiminin çok sıcak geçmesi yaz aylarını tercih etmemelerindeki en önemli sebep olmakla birlikte yerli ve yabancı turistlerin izin günleri, resmi tatil günleri ve bu günlerin uzunlukları, aşırı yağışlı dönemler ziyaretçilerin veya turların gelecekleri dönemlerin belirlenmesinde etkili olan temel faktörlerdir. Bütün bu açıklamalara göre inceleme alanına yerli turistlerin yaz tatillerinde, yabancı turistlerin ise yıllık tatillerinde ilgi gösterdiği anlaşılmıştır.

İnceleme alanında yukarıda ismi zikredilen bütün bu turizm değerlerinin varlığına rağmen, turizm sektörü yeterli şekilde gelişim göstermemiştir. Nitekim Akkiprik (2011) ilgili olumsuz durumu turizm sahasında düzensiz gelişen niteliksiz yapıların varlığı, yerli ve yabancı turistlere hitap edebilecek nitelikli tesislerin olmayışı ve sahil bandında yer alan tarım arazileri gibi nedenlere bağlamıştır (Akkiprik, 2011: 137). Bunların yanında turizm alt yapısının geliştirilmemesi, turizm planlamasının yapılmaması, koruma-kullanma dengesinin gözetilmemesi gibi faktörler turizmin çalışma sahasında istenilen ve olması gereken seviyeye ulaşmasındaki en büyük engeller olarak sıralamak mümkündür. Gerçekten de saha çalışmaları sırasında yaptığımız görüşmeler ve izlemelerimiz ilgili problemin sayılan nedenlerden dolayı olduğunu göstermiştir.

Aslında inceleme alanında turizm potansiyelini etkileyen bazı önemli hususlar vardır. Bunların başında turizm mekânlarının tahrip edilmesi ve dikkatsizce kullanılması gelir. Bu durum genellikle koruma-kullanma dengesinin kurulmaması sebebiyle ortaya çıkmaktadır. Ayrıca gözlemlerimize göre ilgili olumsuzluk herhangi bir güvenlik tedbirinin olmaması veya kamera sisteminin bulunmaması gibi gerekçeler yüzünden daha kolay bir şekilde yapılabilmektedir.

İnceleme alanında turizm potansiyelini etkileyen diğer önemli hususları ise turizm alanlarında yeteri kadar restorasyon, çevre düzenlemesi, bakım ve onarım hizmetlerinin yapılmaması; altyapı eksikliği; kirlilik (çevre, görüntü vb.); konaklama tesislerinin istenilen boyutlarda olmaması; güvenlik eksikliği; ışıklandırma yetersizliği; belli bir saatten sonra görevlinin bulunmaması (08:00-17:00 saatleri arasında görevlinin hizmet vermesi ve kış sezonunda bazen uzun müddet görevlinin bulunmamaktadır); tanıtım ve reklam yetersizliği; istenilen düzeyde çeşitli kurumlardan destek alınamaması; genel olarak kitleler halinde turistik faaliyetlere sahne olması; eğitilmiş personel ve rehber eksikliği şeklinde sıralamak mümkündür. Oysaki bu arkeolojik mekâna ait ayrıntılı bir uygulama planlamasına başlanılmalı ve bahsi geçen olumsuzlukların giderilerek gerekli önlemlerin alınması oldukça büyük önem arz etmektedir. Gerçekten de sayılan olumsuz faktörler hem sahayı itici kılmakta hem de turistik olgulara zarar vermektedir.

Bütün bu açıklananların dışında yöre halkının turizmin ekonomik, çevresel, sosyal ve kültürel boyutu hakkında algıları da önemli bir konudur. Zira turizmin sahadaki ekonomik etkileri konusunda Hatay ilinin ve Samandağ ilçesinin sahip olduğu turizm potansiyelinin istenilen düzeyde değerlendirilmesi ve turizmin beklenen seviyeye ulaşması kırsal kalkınmada turizmin payının artmasına yol açarak ciddi bir ekonomik girdi sağlayacaktır. Böylece sahadaki ekonomik faaliyetler içerisinde turizm önemli bir rol üstlenmiş olacaktır. Ayrıca buna paralel olarak; sahaya yönelik turizm yatırımları hız kazanacak, turizm alt ve üst yapısı oluşturulacak, turizm planlamasına verilen önem artacak, turizm alanında istihdam yaratacak, alternatif iş imkânları ve turizme dayalı diğer iş kolları gelişme ve büyüme gösterecek, yöresel el sanatları ve ürünleri pazarlanacak, göç azalacak, sahadaki yaşam standartları yükselecek, sosyal büyüme gerçekleşecek, örgütlenme olacak, yerleşmenin büyümesine yol açacak, sahanın markalaşması gerçekleşecek, ön plana çıkan turistik kaynaklar yörenin sembolü olacak, alternatif turizm faaliyetleri gelişecek, sahanın bilinmeyen turistik değerleri ortaya çıkacak ve sahanın ulusal-uluslararası arenada tanınırlığı artacaktır.

Buna mukabil turizmin gelişmesi, bu yörenin sosyo-kültürel ve ekonomik şartlarını olumlu yönde etkilemekle birlikte insanların turizme olan bakış açılarının değişmesine, arkeolojik alanların değerinin anlaşılacak özenle korunmasına ve katılımcı toplum ruhunun kazanılmasına da katkıda bulunacaktır. Bu gelişimin doğrudan veya dolaylı yollardan etkisi ise sahanın arkeolojik turizmiyle bütünleşen doğal çekiciliklerinin ve alternatif turizm çeşitlerinin ön plana çıkmasına imkân sağlar.

Son olarak turizmin kültürel boyutu hakkında yöre insanından edinilen bilgiler dâhilinde turizmin gelişmesiyle beraber yörede suç işleme (hırsızlık, fuhuş, kumar vb.) oranının artması, yöre halkının aile yapısının bozulması ve kültürel değerlerin karşılıklı etkileşim ile değişime uğraması gibi konularda bir kaygı duymadıkları tespit edilmiştir. Ayrıca yöre insanı, turizmin aşırı nüfus artışı ve göçe neden olacağı yönünde düşünce beyan etmelerine karşın toplumun ahlaki yapısını olumsuz etkileyeceğine ise kanaat getirmediklerini belirtmişlerdir (Yıldız, 2014: 76).

Yukarıda anlatılan bütün bu durumlar ve çeşitli araştırmacılar tarafından yapılan anket sonuçlarının kritik-analitik düşünce çerçevesinde değerlendirilmesi sonucunda inceleme alanının doğal ve beşeri yapısının turizm bakımından elverişli olduğu anlaşılmaktadır. Ancak değerlendirme konusunda ciddi eksiklikler vardır. Yöre halkı, turizmin yörede bazı problemlere sahip olduğu veya bazı sorunlara yol açabileceğini bilmektedir. Ancak yöre insanının turizme karşı ortak hafıza kapsamında genel olarak olumlu düşüncelere sahip oldukları da tespit edilmiştir. Gerçekten de Tosun ve Bilim (2008) bu sahada günümüzdeki turizm gelişiminin çok hızlı olmadığını, ancak giderek ön plana çıkan ve bakanlık

programlarında yer alan bir yöre durumunda bulunduğunu bildirmişlerdir (Tosun ve Bilim, 2008: 254).

4. 3. Arkeolojik Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi

Turizmi kapsamlı çalışmalarda konunun daha sağlıklı bir şekilde değerlendirilmesi hem sektör içi faktörlerden kaynaklanan güçlü ve zayıf yönlerin, hem de dış çevresel durumların oluşturduğu tehdit ve fırsatların analizlerinin yapılmasıyla mümkün olmaktadır (Durgun, 2007: 101). Bu bakımdan inceleme alanının arkeolojik turizm potansiyeli, anlamayı, algılamayı, karar almayı kolaylaştıran, konuyu tüm yönleriyle ortaya koyan, sistematik bir değerlendirmeye kaynakların veya imkânların en iyi biçimde kullanılması ve yeni stratejilerin geliştirilmesinde yararlanılan SWOT analizi (Güçlü ve Zayıf Yönler, Fırsatlar ve Tehditler) ile değerlendirilmiştir (Özşahin ve Kaymaz, 2014: 253). Böylece analiz sonucunda planlamaya yönelik bazı sonuçlara ulaşılmıştır (Tablo 3). Nitekim SWOT çözümlemelerinin doğru ve uygun şekilde kullanılabilmesi durumunda turizm için başarılı bir stratejinin geliştirilip, planlamanın daha sağlıklı bir şekilde yapılabileceği belirtilmiştir (Çakıcı vd., 2010: 152).

Tablo 3. İnceleme alanının arkeolojik turizm potansiyeline yönelik SWOT analizi

GÜÇLÜ YÖNLER
<p>Konum ve ulaşılabilirlik avantajı, Yörenin antik dünyanın ticaret, inanç merkezi olması, Yöre halkının yabancılara karşı yardımsever ve konuksever tutumları, Yöresel yemekler ve ürünler, Doğal ve kültürel peyzaj, Kırsal dokusu korunmuş mekânların varlığı (Ermeni köyü; Vakıflı), Diğer turistik sahalara yakınlık (Mersin, Kahramanmaraş, Gaziantep vb.) Samandağ deniz kaplumbağası yuvalama alanının varlığı, İskenderun-Arsuz Yaban Hayatı Geliştirme Sahası'nın olması, Şimşir ağaçlarının oluşturduğu Gen Koruma Ormanının bulunması, Kuş göç yolu üzerinde olması ve gözlem imkânı sunması, I. ve III. derece arkeolojik sit ve anıt alanlarının bulunması, Farklı çağlardan kalmış tarihi eserlerin olması, Yöreye özgü endemik bitki türlerinin mevcudiyeti, Geleneksel el sanatlarının varlığı, Günübirlik rekreasyonel faaliyetlere uygunluk, Yerel festivaller (Eriklikuyu ve Vakıflı), Organik tarımın yapılması ve organik ürün üretilmesi, Samandağ Çevre Koruma Derneği'nin hizmetleri, Cilvegözü ve Yayladağı Sınır kapılarına yakınlık, Değişik türden (yüzme, dalış vb.) sportif faaliyetlerin yapılıyor olması, Sahanın yıl boyunca turizme elverişli olması,</p>
ZAYIF YÖNLER
<p>Yasadışı olaylar, Tanıtım, yatırım ve altyapı (Eğlence-yeme-içme ve konaklama olanakları vb.) eksikliği, Koruma ve kullanma dengesinin yetersizliği, Turizm sezonunun kısa tutulması ve turizm faaliyetlerinin yılın tamamına yayılmaması, Turistik tesislerin günümüz turizm anlayışının gerisinde kalması, Turizmin öneminin yeterince kavranılmamış olması, Komşu sınır ülkelerindeki siyasi istikrarsızlık ve korku,</p>

<p>Turistik yerlerin tur güzergâhlarına dâhil edilmemesi, Peyzaj düzenlemesinin yapılmaması, Yetersiz güvenlik tedbirleri, Rehber veya Turizm danışma merkezi eksikliği, Bilgilendirme ve yönlendirme tabelalarının yetersiz olması, Sahadaki bakımsızlık ve çevre kirliliği, Turizm potansiyeli olan alanların bir kısmının henüz farkına varılmamış olması, Temel turizm altyapı hizmetlerinin götürülmemiş olması, Turizm bilincinin yetersizliği, Yatırımcı ve girişimcilerin gerekli oranda teşvik edilmemesi, Tur operatörlerinin ve acentelerin doğal turistik kaynaklar konusunda bilgi ve deneyim eksikliği Tarihi değerlerin korunması konusundaki bilinçsizlik, Sahanın arkeolojik öneminin henüz istenilen düzeyde anlaşılmamış olması.</p>
FIRSATLAR
<p>Turizmin gelişimini destekleyen coğrafi konumu ve elverişli ulaşım olanakları, Farklı turizm türlerinin uygulanabilmesine olanak tanıyan doğal koşullar ve sosyokült. yapı Alternatif turizm faaliyetlerine imkân sunması (deniz, inanç, ekoturizm vd.), Tarihi ve kültürel çekiciliklerin zenginliği, Türkiye ölçeğinde hatırı sayılır uzunlukta (14 km) bir sahil şeridi ve kumsalın varlığı, Turizm acentelerinin gelişmesi, Turizme yönelik yatırımların hız kazanması, Her geçen gün bu sahanın öneminin daha iyi anlaşılması, İlan edilmiş turizm bölgesinin varlığı, Sahanın deniz turizmi potansiyeli, Koruma altına alınan bu gibi doğal ve tarihi değerlerin bulunmasıdır.</p>
TEHDİTLER
<p>Kirlilik (çevre, görüntü, gürültü vb.) problemi, Turizm kaynaklarının doğrudan ve dolaylı yollardan bilinçsiz bir şekilde tahrip edilmesi, Yasadışı olayların yaşanması ve gerekli önlemlerin alınmaması, Yasadışı kazı, kaçak avcılık, bitki ve çeşitli canlı türleri kaçakçılığının yaşanması, Arkeolojik alanda yerleşme ve tarımsal faaliyetlerin bulunması, Kıyıları işgal eden ikinci konutlar Komşu sınır ülkelerindeki siyasi istikrarsızlık ve iç savaş tehdidinin devam etmesi, Suriyeli mülteciler ve yaşanan tedirginlik, Taşıma kapasitesinin hesaplanmamış olması, Suriye ve Hatay il sınırları içerisinde Asi Nehri'nden kaynaklanan kirlilik ile bu kirliliğin deniz kadar ulaşması, Turizmin plansız bir şekilde büyüme göstermesi,</p>

SWOT analizi sonucunda tespit edilen en büyük tehdit turizm kaynaklarının doğrudan ve dolaylı yollardan bilinçsiz bir şekilde tahrip edilmesidir. Nitekim arazi çalışmaları esnasında yapılan gözlemler neticesinde arkeolojik sit alanı içerisindeki yapıların tahrip edilmesi ve üzerlerine yazılar yazılması, doğal peyzajın çevre kirliliği ve diğer etkenlere bağlı olarak bozulması, yasadışı olaylar turizmin gelişmesine engel teşkil eden unsurlar olarak sıralanabilir (Foto 2). Bu hassas alanlarda karşılaşılan olumsuzluklar koruma, kullanma ve sürdürülebilirlik

ilkelerinin henüz uygulamada olmadığını da göstermektedir. Bununda en önemli sebebi denetim yetersizliği ve planlama eksikliğidir.

İnceleme alanının vurgulanması gereken ön mühim zayıf yönü kirlilik problemi bir tehdit olarak karşımıza çıkmaktadır. Kara ve su ekosistemlerinin buluşma noktası olan bu sahada yaşanan kirlilik sadece Seleukeia Pieria için değil aynı zamanda kıyı turizmini de tehdit etmektedir. Bunun dışında Seleukeia Pieria'yı ziyaret eden turistlerin bilinçsizce katı atıklarını çevreye atmaları ve çöplerin düzenli olarak toplanmaması görüntü kirliliğine yol açmakla birlikte turizm imajına da zarar vermektedir.

Foto 1. İnceleme alanındaki turizmi etkileyen olumsuz faktörler

Bir diğer zayıf yönü ise yasadışı olaylardır. Yapılan mülakatlarda bu yasadışı olayların başında; kaçak avcılık konusunda atmaca ve kartal avcılığı (saha içerisinde gözlenen boş fişekler ve tüfekte gezinen insanların görülmesi bunu kanıtlar niteliktedir), arkeolojik saha içerisinde tarımsal faaliyetler, orman arazisinin kaçak kesime sahne olması ve sit alanı

içerisinde gerçekleştirilen usulsüz kazı gibi olaylar gelmektedir (Foto 2). Aslında söz konusu olaylar Hatay ili genelinde gerçekleştirilen veya gerçekleştirilme potansiyeli yüksek olan diğer turizm faaliyetlerinin bünyesinde de mevcuttur (Özşahin ve Kaymaz, 2014: 74). Bunun yanında Yıldız (2014) bu sahanın turizm açısından önemli bir potansiyele sahip olmasına rağmen, turizm bakımından hak ettiği yerde olduğunu söylemenin zor olduğunu ifade etmiştir (Yıldız, 2014: 73).

SWOT analizi sonucunda elde edilen bulgular, inceleme alanının güçlü yönlerinin korunması ve tespit edilen fırsatlarında uygun bir şekilde değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Buna karşılık analizin zayıf yönlerinin geliştirilmesi, tehditlerin ise asgari düzeye indirilmesi veya ortadan kaldırılması gerektiği anlaşılmıştır. Bu bağlamda öncelikle ilgili konu hakkında detaylı ve kapsamlı planlamaların yapılmasının zorunlu olduğunu göstermektedir. Zira Türkiye’de arkeolojik turizmle alakalı olanaklar, uygulamalardan daha fazladır. Türkiye’nin coğrafi konumu ve fiziki coğrafya özellikleri arkeolojik turizm bakımından çok zengin olmasına imkân sağlamıştır (Doğaner, 2013: 80). Bütün bunlara dayanılarak artık Türkiye’nin turizm politikasında arkeolojik turizme yeteri kadar önem verilmelidir.

5. SONUÇ

Çalışma sonucunda Asi Nehri deltasının arkeolojik turizm bakımından elverişli olduğu anlaşılmıştır. Günümüzde daha çok doğa ve kültür turizmine yönelik gerçekleştirilen uygulamalar resmi çerçevede arkeolojik turizm faaliyetlerine yönlendirilebilir.

Sahada başta Seleukeia Pieria olmak üzere bazı antik yerleşimler özellikleri arkeolojik turizm açısından önemlidir. Buna mukabil aynı alanda bulunan diğer bütün doğal ve kültürel turizm öğeleri bu turizmin çeşitlendirilmesinde ve geliştirilmesinde destek olarak kullanılabilir. Asi Nehri deltasının arkeolojik turizm potansiyelin temel unsurlarını çekicilikler, erişim ve konaklama üçlüsü meydana getirir. Bu üçlünden çekicilikler ile erişim faaliyetleri yeterli düzeyde olmasına rağmen, konaklama hizmetleri tam anlamıyla gelişmemiştir. Sahadaki arkeolojik kalıntıların tür ve nitelik bakımından farklılık göstermesi çekicilikleri, kara ve hava olmak üzere gelişmiş ulaşım sistemlerinin mevcudiyeti ise erişimi meydana getirmektedir. Diğer yandan arkeolojik turizm bakımından kullanıma sunulabilecek mekânların var olmamasına karşın, yakın gelecekte bu türden geleneksel ve otantik konaklama mekânlarının oluşturulabilecek olması ise konaklama unsurunun durumunu yansıtmaktadır. SWOT analizi sonuçlarına göre, inceleme alanının en güçlü yönleri, Türkiye geneline hitap eden bir turizm yetkinliğe sahip olması ve arkeolojik turizm amaçlı kullanılacak birçok rezervlerin bulunmasıdır. En zayıf yönü ise planlama, tanıtım ve araştırma faaliyetleri ile arkeolojik turizme yönelik herhangi bir alt yapının olmamasıdır.

Bütün bu anlatılanlara göre Hatay’da arkeolojik turizme yönelik olarak bazı çalışmaların yapılması gerekmektedir. Bunlar;

- 1) Arkeolojik turizmin geliştirilmesi için bir plan ve bu plana dayalı projeler hazırlanmalıdır.
- 2) Yerel yönetimler, yerli halk ve özel sektör temsilcileri arasında turizmin geliştirilmesi için iş birliği yapılmalıdır.
- 3) Detaylı bir arkeolojik turizm kullanım planlaması gerçekleştirilmeli ve sahanın arkeolojik turizm haritası çizilmelidir.
- 4) Hatay ili genelinde turistik destinasyonların turizm alanında kullanıma engel olacak ve sosyal huzuru bozacak olgular konusunda gerekli önlemler alınmalıdır.
- 5) Turizme dayalı alternatif iş imkânları yaratılarak yöredeki göç önlenmelidir.

- 6) Saha tur güzergâhları kapsamına alınarak daha fazla turistin bu alana çekilmesi sağlanmalıdır.
- 7) Arkeolojik turizm için kullanılacak yerler tespit edilmeli ve turizme yönelik iyileştirmeler ve düzenlemeler (fiziki ve sosyal altyapı) yapılmalıdır.
- 8) Bu turizm faaliyeti için geleneksel yeme-içme ve konaklama mekânları oluşturulmalıdır.
- 9) Arkeolojik turizm kapsamında hizmet verebilecek uzman personelin yetiştirilmesi sağlanmalıdır.
- 10) Arkeolojik turizm bakımından imaj sorunlarına öncelik verilmeli ve ilin markalaşması sağlanmalıdır.
- 11) Turizmi çeşitlendirecek kaliteli ürünler üretilmesi, bunların iyi fiyata satılması ve tanıtımının yapılması gerekmektedir.
- 12) İlgili turizm türü ve faaliyetleri hakkında kapsamlı bir şekilde yerel halka eğitimler (seminerler, kurslar, uygulama gezileri vd.) verilmelidir.
- 13) Sivil toplum kuruluşları, turizm işletmecisi yöneticileri, bu alanda çalışan eğitici ve akademisyenlerin bir araya gelerek gerekli çalışmalar yapmaları ve mevcut olan projelerin en kısa zamanda tamamlanarak hayata geçirilmesine zemin hazırlanmalıdır.

Bu çalışma arkeolojik turizm alanında yeni ve daha kapsamlı çalışmaların yapılabileceğini göstermektedir. İdari sınırlar dikkate alınarak gerçekleştirilen bu tür araştırmaların planlama ve yönetim açısından önemli olduğu görülmüştür. Bu çalışmada kullanılan yöntemin benzer sahalarda yönetim ve planlama aşamasında faydalı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- AKKİPRİK, A. (2011). Hatay İli Samandağ İlçesi Ekoturizm Kullanımına Yönelik Peyzaj Potansiyelinin Saptanması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- BAHAR, O. (2008). "Muğla Turizminin Türkiye Ekonomisi Açısından Yeri ve Önemi." Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE), S. 21: 61-80.
- BAHAR, O., KOZAK, M. (2005). Küreselleşme Sürecinde Uluslararası Turizm ve Rekabet Edebilirlik. Ankara: Detay Yayıncılık.
- ÇAKICI, A. C., ATAY, L., AKSU, M. (2010). "Bozcaada Turizmi İçin Geçerli Olabilecek Fırsatlar, Üstünlükler, Zayıflıklar ve Tehlikeleri Tespit Etmeye Yönelik Bir Araştırma." Yönetim Bilimleri Dergisi, S. 8 (1): 147-166.
- DOĞANAY, H. (1994). "Tortum (Uzundere) Çağlayanı ve Turistik Potansiyeli." s. 76-92, Ankara: Türkiye Kalkınma Bankası Turizm Yıllığı.
- DOĞANER, S. (2013). Türkiye Kültür Turizmi. Sosyologca Kitapları Dizisi-31, İstanbul: Doğu Kitabevi.
- DURGUN, A. (2007). "Isparta Turizminin SWOT Analizi." Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S. 3 (5): 93-109.
- EMEKLİ, G. (2006). "Kula-Manisa Çevresinin Turistik Çekicilikleri ve Turistik Ürün Çeşitlendirmesi Açısından Değerlendirilmesi." Geçmişten Geleceğe Kula Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 1-3 Eylül 2006, s. 321-332, Kula: Kula Belediyesi Yayınları.
- EROL, O. (1963). Asi Nehri Deltası Jeomorfolojisi ve IV. Zaman Holosen Sekileri. Ankara: A. Ü. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları 148.
- Gezgin, İ. (2004), "Arkeoloji ve Turizm: Eleştirel Bir Bakış." Turizm: İlkeler ve Yönetim (Editörler: Atila Yüksel, Murat Hançer), s. 195-209, Ankara: Turhan Kitabevi.

- İL KÜLTÜR VE TURİZM MÜDÜRLÜĞÜ (2014). Seleukeia Pieria ve Titus Tüneli Ziyaretçi Kayıtları. Hatay: İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.
- KAYAN, İ. (2002). "Arkeoloji, Jeoloji, Coğrafya; Yeni Bir Yaklaşım: Jeoarkeoloji." *Toplumsal Tarih*, C. 18, S. 101: 64-66.
- KAYMAZ, Ç. K., ÖZŞAHİN, E. (2013). "Hatay İlinin Potansiyel Eko Turizm Alanlarının Coğrafi Açından Değerlendirilmesi (Doğu Akdeniz)." 2. Doğu Akdeniz Turizm Sempozyumu "Ekoturizm", 19 Nisan 2013 Bildiriler Kitabı, Editör: Murat İsmet Haseki, s. 161-179, Adana: Ofis Reklam Danışmanlık.
- KIRVAL, L., SÜNER, M. (2012). "Titus Tüneli ve Seleuceia Pieria Antik Kenti (ve Limanı): Kıyı Planlamasında Antik Dönemden Kalma Bir Başarı Öyküsü." *Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları IX. Ulusal Kongresi 14-17 Kasım 2012*, s. 167-176, Antakya/Hatay: Kıyı Alanları Yönetimi Türkiye Milli Komitesi.
- KORKMAZ, H., ÇETİN, B., KUŞÇU, V., EGE, İ., BOM, A., ÖZŞAHİN, E., KARATAŞ, A. (2012). "Temporal Changes In Land Use In Asi River Delta (Hatay, Southern Turkey)." *Journal Environmental Biology*, V. 33: 463-473.
- KORKMAZ, H., ÇETİN, B., ÖZŞAHİN, E., KARATAŞ, A., BOM, A. (2011). Hatay Coğrafyası. T.C. Hatay Valiliği Yayın No: 4 (Editör: Yakup BULUT), Ankara: Pozitif Matbaa.
- KOZAK, M., RİMMİNGTON, M. (1998). "Benchmarking: Destination Attractiveness and Small Hospitality Business Performance." *International Journal of Contemporary Hospitality*, S. 10 (5): 184-188.
- KÖKSAL, A. (1994). "Türkiye Turizm Coğrafyası." Ankara: Gazi Kitabevi.
- KUŞÇU, V. (2008). Samandağ'ın (HATAY) Beşeri ve İktisadi Coğrafyası, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı, Elazığ.
- KUŞÇU, V., TONBUL, S. (2005). "Samandağ Ovası ve Çevresinde İnsan Ortam İlişkileri." Prof. Dr. İsmail Yalçınlar Anısına (29-30 Eylül 2005), s. 591-601, Ankara: Türk Coğrafya Kongresi.
- KUŞÇU, V., TUNÇEL, H. (2009). "Samandağ'ın (Hatay) Organik Tarım Potansiyeli." *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 19, S. 2: 43-59.
- LEE, K. F. (2001). "Sustainable Tourism Destinations: The Importance of Cleaner Production." *Journal of Cleaner Production*, S. 9 (4): 313-323.
- MCINTOSH, R. W., GOELDNER, C. R., RITCHIE, J. (1995). *Tourism Principles, Practices, Philosophies*. Seventh Edition, New York: John Wiley & Sons, Inc.
- OSİBDKMPGM (ORMAN VE SU İŞLERİ BAKANLIĞI DOĞA KORUMA VE MİLLİ PARKLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ) (2013). Hatay İli Doğa Turizmi Master Planı (2013-2023). Erişim Tarihi: 10.12.2014, Erişim Adresi: <http://bolge7.ormansu.gov.tr/7bolge/Files/duyurular/Do%C4%9Fa%20Turizmi%20Master%20Planlar%C4%B1%20Pdf%202013/Hatay%20Master%20Plan.pdf>.
- OSKAY, C. (2012). "Mersin Turizminin Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Önemi." *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 21, S. 2: 185-202.
- ÖZGEN, N. (2010). "Doğu Anadolu Bölgesi'nin Doğal Turizm Potansiyelinin Belirlenmesi ve Planlamaya Yönelik Öneriler." *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, C. 7, S. 2: 1407-1438.
- ÖZGÜÇ, N. (2007). *Turizm Coğrafyası (Özellikler ve Bölgeler)*. 5. Baskı, İstanbul: Çantay Kitabevi.
- ÖZŞAHİN E., KAYMAZ, Ç. K. (2014). "Amik Ovası'nın Tarım (Agro) Turizmi Potansiyelinin Coğrafi Yaklaşımla İncelenmesi." *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, S. 25 (2): 241-257.

- ÖZŞAHİN, E. (2013). "Asi Nehri Deltasının (Hatay) Antropojenik Jeomorfolojisi." Prof. Dr. İlhan Kayan'a Armağan, (Editör: Prof. Dr. Ertuğ ÖNER), s. 923-934, İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları Edebiyat Fakültesi Yayın No: 181.
- PAMİR, H. (2001). Seleuceia Pieria, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- PAMİR, H. (2006). "Doğu Akdeniz'de Bir Liman Kenti: Seleukeia Pieria." Hatay'da On Sıcak Gün (Editör: Yaşar ERGÜN), s. 111-117, Hatay: Mustafa Kemal Üniversitesi Yayın No: 19.
- PAMİR, H. (2009). "Alalakh'dan Antiokheia'ya Hatay'da Kentleşme Süreci." Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C. 6, S. 12: 258-288.
- SAMANDAĞ BELEDİYESİ (2014). Samandağ Turizm İstatistikleri. Samandağ/Hatay: Samandağ Belediyesi.
- SOMUNCU, M. (1994). "Rize-Ayder Yaylasında Turizm." Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, S. 3: 255-274.
- SOYKAN, F. (2003). "Coğrafi Çevrenin Turizm Amaçlı Değerlendirilmesinde Turizm Potansiyelini Saptamanın Önemi." Ege Üniversitesi Coğrafya Bölümü Sempozyumları 2, Coğrafi Çevre Koruma ve Turizm Sempozyumu 16-18 Nisan 2003, s. 17-24, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- SOYKAN, F. (2004). "Kırsal Alanların Turizm Potansiyelinin Saptanması ve Şirince Köyü'ne (İzmir) Uygulanması." İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 122.
- TUİK (2012). Türkiye Turizm İstatistikleri. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.
- YILDIZ, S. B. (2014). "Hatay İlinin İnanç Turizmi Potansiyeli ve Yerel Halkın İnanç Turizmine Bakışı." Coğrafyacılar Derneği Yıllık Kongresi Bildiriler Kitabı (Editörler: Mustafa ERTÜRK, Alper UZUN, Şevki DANACIOĞLU), s. 482-492, 04-06 Haziran 2014, Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.